

SPRÁVA
o súčasnom stave antropického vplyvu na Svetové prírodné dedičstvo
„Bukové pralesy Karpát“

I. ROZBOR PROBLEMATIKY

Výbor Svetového dedičstva UNESCO na svojom 31. zasadnutí v Christchurch, Nový Zéland, dňa 28. júna 2007 zapísal do svetového zoznamu kultúrneho a prírodného dedičstva spoločný slovensko-ukrajinský nominačný seriál „Bukové pralesy Karpát“. Zo Slovenska výmera jadrových území (lesy týchto území sa ponechávajú na samovoľný vývoj, bez ťažby dreva) predstavuje 5766,40 ha. Jadrové územia sa nachádzajú v Národnom parku Poloniny a Chránenej krajinskej oblasti Vihorlat.

Národný park Poloniny:

Národná prírodná rezervácia Havešová s výmerou jadrového územia 171,30 ha

Národná prírodná rezervácia Rožok, s výmerou jadrového územia 67,10 ha

Stužica – Bukovské vrchy : ide o národnú prírodnú rezerváciu Stužica a Jarabá skala, ktoré spolu s podhrebeňovými bučinami medzi týmito rezerváciami tvoria jadrové územie na ploche 2950,00 ha

Chránená krajinná oblasť Vihorlat:

Jadrové územia zaberajú jednak plošne menšie prírodné rezervácie a tiež prirodzené bukové lesy mimo rezervácií. Celková výmera jadrového územia je 2578,00 ha.

Súčasný stav využívania (obhospodarovania) lesov

Lesy v Národnom parku Poloniny a Chránenej krajinskej oblasti Vihorlat sa obhospodarujú podľa platných lesných hospodárskych plánov, ktoré schvaľuje krajský orgán lesného hospodárstva na obdobie 10. rokov. Z hľadiska hospodárskeho určenia lesov môžu byť lesy v chránených krajinných oblastiach zaradené do kategórie hospodárskych lesov, ochranných lesov (pôdoochranné, brehoochranné a pod.) a lesov osobitného určenia. Na územiach národných parkov možno vyhlasovať len ochranné lesy a lesy osobitného určenia.

Podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny na území chránenej krajinskej oblasti platí druhý stupeň ochrany, na území národného parku platí tretí stupeň ochrany. Na území prírodnej rezervácie, národnej prírodnej rezervácie, prírodnej pamiatky a národnej prírodnej pamiatky platí štvrtý alebo piaty stupeň ochrany. Na území chráneného areálu platí tretí, štvrtý alebo piaty stupeň ochrany.

Z hľadiska lesného hospodárstva v štvrtom stupni ochrany je zakázané ťažiť drevnú hmotu holorubným spôsobom (§15, ods. 1 zákona o ochrane prírody a krajiny). Len v piatom stupni ochrany je zakázané zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, ako aj stavať lesnú cestu alebo zväžnicu (ide tu o bezzásahový režim manažmentu).

Podľa zákona NR SR č. 543/2002 v chránenom vtáčom území (§26), v území európskeho významu (§27) a v súvislej európskej sústave chránených území (§28 zákona) je činnosť, ktorá môže mať vplyv na priaznivý stav biotopov európskeho významu a priaznivý stav druhov európskeho významu, predmetom posudzovania jej vplyvu na životné prostredie podľa osobitného predpisu (tzv. proces EIA).

Zákon o ochrane prírody a krajiny v §30 umožňuje chránené územie na základe stavu biotopov členiť najviac na štyri zóny, ak je to potrebné na zabezpečenie starostlivosti o ne. Stupeň ochrany určený podľa zón má prednosť pred stupňom ochrany určeným pre chránenú krajinnú oblasť (druhý stupeň) a národný park (tretí stupeň).

V zákone o ochrane prírody a krajiny nie sú uvedené podmienky ochrany území svetového kultúrneho a prírodného dedičstva !!!

Územia bukových pralesov v Národnom parku Poloniny, ktoré boli v roku 2007 zapísané do zoznamu Svetového prírodného dedičstva ľudstva, nachádzajú sa jednak v národných prírodných rezerváciách s piatym stupňom ochrany, kde lesy sú zaradené do kategórie lesov osobitného určenia s bezzásahovým manažmentom, a jednak v kategórii ochranných lesov, kde sa uplatňuje hospodárenie metódami blízkymi prírode, t.j. s vylúčením holorubov.

Zónovanie územia národného parku Poloniny (A zóna s 5. stupňom ochrany, B zóna so 4. stupňom ochrany a C zóna s 3. stupňom ochrany), ktoré by mala schváliť vláda SR nariadením, doteraz sa neuskutočnilo.

Územia bukových pralesov v Chránenej krajinskej oblasti Vihorlat, ktoré roku 2007 boli zapísané do zoznamu Svetového prírodného dedičstva ľudstva, len na malej výmere sú zaradené do kategórie lesov osobitného určenia (ide tu o vyhlásené prírodné rezervácie). Na prevažnej časti sú tieto bukové pralesy zaradené do kategórie ochranných lesov a hospodárskych lesov, v ktorých sa lesohospodárska činnosť vykonáva podľa schválených lesných hospodárskych plánov. Zónovanie územia Chránenej krajinskej oblasti doteraz nie je schválené (zákon o ochrane prírody a krajiny umožňuje členiť územie chránenej krajinskej oblasti na 4 zóny : A zóna s piatym stupňom ochrany, B zóna so štvrtým stupňom ochrany, C zóna s tretím stupňom ochrany, D zóna s druhým stupňom ochrany) .

Obnova lesných hospodárskych plánov v územiach Svetového prírodného dedičstva

V Chránenej krajinskej oblasti Vihorlat i v Národnom parku Poloniny v roku 2009 sa uskutočňuje obnova lesných hospodárskych plánov. V roku 2009 uskutočnili sa práce Základného protokolu, v ktorom krajský orgán lesného hospodárstva akceptoval len tie záujmy ochrany prírody, ktoré sú určené pre vyhlásené prírodné rezervácie. Územné časti „Bukových pralesov Karpát“, ktoré sa nachádzajú vo vyhlásených prírodných rezerváciách, majú zabezpečenú ochranu v kategórii lesov osobitného určenia s bezzásahovým manažmentom. Prevažujúca časť lesov územia „Bukových pralesov Karpát“, ktoré sa nachádzajú mimo vyhlásené prírodné rezervácie, sú posudzované ako lesy ochranné a lesy hospodárske v druhom stupni ochrany CHKO Vihorlat. Keďže územie s „Bukovými pralesmi Karpát“ nebolo zákonom o ochrane prírody a krajiny kategorizované ako osobitne chránená časť prírody s najprísnejším stupňom ochrany a Ministerstvom životného prostredia SR nebola zabezpečená požiadavka predbežnej ochrany týchto pralesov, v rokoch 2008 a 2009 prevádzka lesného hospodárstva uskutočnila plnenie lesných hospodárskych plánov v tých územných častiach „Bukových pralesov Karpát“, ktoré nie sú súčasťou vyhlásených prírodných rezervácií.

Záujmy cestovného ruchu a športových aktivít

Z hľadiska záujmov rozvoja infraštruktúry cestovného ruchu a športových aktivít (hotelové strediská, lyžiarske vleky a zjazdové trate) najväčšie nebezpečenstvo pre časť územia „Bukových pralesov Karpát“ na severnej strane pohoria Vihorlat predstavuje projekt strediska zimných športov Biele kamene, ktorý bol zakomponovaný aj do územných plánov dotknutých obcí a Ministerstvom životného prostredia SR bol posúdený z hľadiska vplyvu na životné prostredie (EIA).

Štátna ochrana prírody SR v Banskej Bystrici listom číslo 3996/07 zo dňa 18. 2. 2008 v návrhu riešenia a odôvodnenia pre Ministerstvo životného prostredia SR, Odbor hodnotenia a posudzovania vplyvov na životné prostredie, uviedla : „Manažment Bukových pralesov Karpát sa musí na základe plnenia Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva vykonávať tak, aby nedochádzalo k zásadnému narušeniu prirodzených procesov a lokalita si zachovala charakter bukového pralesa. Ide o prestížne medzinárodné ocenenie a o dobré meno Slovenskej republiky na medzinárodnej úrovni“.

Napriek uvedeným skutočnostiam Ministerstvo životného prostredia SR neuskutočnilo potrebné opatrenia na zabezpečenie predbežnej ochrany lesov v území Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva“.

II. STANOVISKO K LISTU OBČIANSKÉHO ZDRUŽENIA VLK Východné Karpaty zo dňa 28. 5. 2009.

1. Mapy a hranice územia Svetového prírodného dedičstva

Tieto dokumenty v roku 2008 boli spracované Štátnou ochranou prírody SR v Banskej Bystrici, Lazovná 10.

2. Výrub lesov pre stredisko zimných športov Biele kamene

Nebol vykonaný výrub lesných porastov pre plánované stredisko zimných športov Biele kamene. Existuje však potenciálne nebezpečenstvo schválenia realizácie projektu v ďalších rokoch.

3. Nové cesty pre automobilovú dopravu

Nebola vypracovaná projektová dokumentácia na rozšírenie a zmenu trasovania existujúcej účelovej komunikácie vedúcej v hrebeňovej časti NP Poloniny cez územie Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva. Z uvedeného dôvodu organizácia a orgán ochrany prírody nemohli sa oficiálne vyjadriť k uvedenému plánovanému zámeru. Existuje však potenciálne nebezpečenstvo presadenia tohto zámeru regionálnymi podnikateľskými skupinami.

4. Ťažba lesov v nasledujúcich 10. rokoch.

Pre lesný hospodársky celok Starina sa pripravuje obnova lesného hospodárskeho plánu na obdobie 2010-2019. Záujmy ochrany prírody je potrebné urýchlene predložiť krajskému orgánu lesného hospodárstva, aby boli zakomponované do záverečného protokolu, ktorý sa uskutoční v roku 2010. K uplatneniu záujmov ochrany prírody je potrebné časti územia Bukových pralesov Karpát, ktoré nie sú súčasťou vyhlásených prírodných rezervácií, urýchlene pripraviť na vyhlásenie za osobitne chránené časti prírody v súlade so zákonom o ochrane prírody a krajiny.

5. Ťažba dreva v rokoch 2007 až 2009.

Pretože po vyhlásení „Bukových pralesov Karpát“ za Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo ľudstva do konca v roku 2007 neboli vykonané zo strany Ministerstva životného prostredia SR potrebné právne a organizačné opatrenia, zamerané na predbežnú ochranu predmetných lesov a tým aj obmedzenie činnosti lesného hospodárstva podľa platných lesných hospodárskych plánov, lesnícka prevádzka vykonala niektoré ťažbovo-obnovné zásahy aj do porastov, ktoré sú súčasťou Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva. Nešlo však o nedovolený postup prevádzky lesného hospodárstva, ale o vykonávanie predpisov podľa schválených lesných hospodárskych plánov. Orgány ochrany prírody na ústrednej i regionálnej úrovni mali už v roku 2007 zabezpečiť u príslušných orgánov lesného

hospodárstva predbežnú ochranu porastov zaradených do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva. Nestalo sa tak.

III. ODPORÚČANIA

Odporúčame, aby Slovenská komisia pre UNESCO pri Ministerstve zahraničných vecí SR v súlade s Dohovorom o kultúrnom a prírodnom dedičstve ľudstva požiadala Ministerstvo životného prostredia SR a Ministerstvo pôdohospodárstva SR o urýchlené zabezpečenie primeranej ochrany územiám Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva – „Bukové pralesy Karpát“ v Chránenej krajinej oblasti Vihorlat a Národnom parku Poloniny. Za naliehavé považujeme nasledovné opatrenia:

- Ministerstvo životného prostredia SR prostredníctvom svojich odborných organizácií urýchlene zabezpečí vypracovanie návrhov na vyhlásenie častí územia Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva, ktoré doteraz nie sú osobitne chránené v Národnom parku Poloniny a Chránenej krajinej oblasti Vihorlat, za prírodné rezervácie.
- Do obdobia schválenia nových prírodných rezervácií Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci s Ministerstvom pôdohospodárstva SR zabezpečia predbežnú ochranu lesov v časti územia Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva, kde predmetné lesy pri obnove nových lesných hospodárskych plánov sú podľa lesníckych predpisov plánované na zaradenie do kategórie hospodárskych lesov a lesov ochranných. Tieto lesné časti je potrebné zaradiť do kategórie lesov osobitného určenia, v ktorých bude platiť piaty stupeň ochrany.
- Ústredné orgány ochrany prírody a lesného hospodárstva po dohode s Vojenskými lesmi, Štátnymi lesmi a neštátnymi vlastníkmi pozemkov v príslušných územných častiach NP Poloniny a CHKO Vihorlat predložia vláde SR na schválenie dohodnuté nové zónovanie, ktoré by v A zóne zahrnulo územia zaradené do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva.
- Ministerstvo životného prostredia SR v rámci procesu EIA neumožní v územiach Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ľudstva rozvoj takých športovo-rekreačných aktivít, ktoré by narušili ekologickú integritu a ekologickú stabilitu krajiny a ekosystémov. V dostatočnom predstihu je potrebné sledovať plánované aktivity v územno-plánovacej dokumentácii daného regiónu a dotknutých obcí, ktoré by mohli narušiť územia „Bukových pralesov Karpát“.

V Banskej Bystrici 30. júna 2009

Prof. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc